

Zeg je festival en provincie, dan denk je aan evenementen als Pinkpop in Landgraaf of Dance Valley in Spaarnwoude. Aan weilanden vol tenten en foodtrucks, uit je dak gaan op knetterharde muziek, aan drank en drugs. Het Milkyway-sterrenfestival in de Friese gemeente Weststellingwerf is het tegenovergestelde: een feest om de stilte die de 25 dorpen rond de hoofdplaats Wolvega kenmerkt te vieren. Waar je liggend in je slaapzak in het open veld samen kunt kijken naar de Melkweg, 's ochtends yoga doet bij de opkomende zon, en daarna de koeien melkt voor een superverse latte bij het ontbijt. Een festival in het oog van de tornado die de wereld van vandaag is, om de rust in onze drukke levens te hervinden...

Het Milkywayfestival bestaat niet – althans: nog niet. Het is één van de ideeën die zijn voortgekomen uit Atelier ZZ, het ontwerpatelier dat in 2015 in Weststellingwerf werd georganiseerd door Architectuur Lokaal. Maar als het aan Groen Links-gemeenteraadslid Gertrud van Leeuwen ligt, zou het best eens werkelijkheid kunnen worden. 'Op de halfjaarlijkse bijeenkomsten die in het gemeentehuis gehouden worden voor nieuwe burgers, krijg ik steevast hetzelfde antwoord op de vraag waarom ze hier zijn komen wonen: de rust, de ruimte.' Om dezelfde reden verruilde Van Leeuwen 26 jaar geleden haar huis in de Randstad voor een ecologische nulenergie-bouwwoning in Sonnega. 'Een prachtige plek. Maar mettertijd raak je eraan gewend, vind je het niet meer zo bijzonder. We beseffen niet dat we hier een aantal juwelen in handen hebben. Dat is de grote verdienste van Atelier ZZ: dat we met een nieuwe blik naar onze gemeente kijken.'

ZZ staat voor Zwarte Zwanen en verwijst naar het bekende boek: The Black Swan: The impact of the highly improbable (2007) van econoom Nassim Taleb. Hij beschrijft de tegenstelling tussen de manier waarop wij toekomstvoorspellingen maken, gebaseerd op bestaande patronen, terwijl de geschiedenis steeds meer bepaald wordt door onvoorspelbare gebeurtenissen. Dat geldt ook voor de Nederlandse ruimtelijke ordening. 'Het modernistische idee van de functionele stad, waarin wonen, werken en verkeer van elkaar gescheiden werden, is achterhaald', zegt projectleider Vincent Kompier van Architectuur Lokaal. 'Jij werkt thuis met je laptop op de bank, op kantoor staat een pingpongtafel. We gedragen ons niet meer volgens die oude 'regels'. Er is een andere manier van denken nodig.'

In 2019 wordt de nieuwe Omgevingswet ingevoerd. Die heeft tot doel de huidige wet- en regelgeving simpeler te maken en biedt meer ruimte voor initiatieven vanuit de samenleving. In plaats van de oude structuurvisie moeten gemeenten straks een omgevingsvisie maken. 'Dat is verplicht, maar de vorm is niet vastgelegd', legt Kompier uit. 'Ik zeg wel eens: het zou zelfs een musical kunnen zijn.' Serieus: 'Die vrijheid is een kwaliteit, maar voor veel bestuurders ook lastig.' Ontwerpend onderzoek kan hen helpen

Geluk als
ruimtelijke
component

om kansen en mogelijkheden scherp te krijgen – dat is de gedachte achter Atelier ZZ. En dus veranderde een leegstaande peuterspeelzaal in Wolvega voor drie dagen in een atelier, waar twaalf ontwerpers samen met bewoners brainstormden over de toekomst van Weststellingwerf. Een sprong in het diepe voor de gemeente, maar volgens Van Leeuwen ‘ontzettend verfrissend’. ‘Alleen al het idee om midden in het gebied te gaan zitten, in een oude school. Met allemaal jonge, creatieve mensen uit de Randstad, allemaal niet-inge-wijden die kijken met een andere bril.’ Ze noemt als voorbeeld het idee voor een omgevingsvisie op basis van rolmodellen. Hiervoor organiseerden de ontwerpers excursies naar ijs-en-campingboerderij De Geele Bosch in Oldeholtwolde en natuur-educatiecentrum De Rietnymf in Munnekeburen, dat educatie en exposities combineert met horeca en vergaderruimte. ‘Het liet zien dat er al veel burgerinitiatieven zijn, die bijdragen aan de lokale economie, goed aansluiten op doelstellingen als duurzaamheid, en waar we trots op mogen zijn – dat zit niet echt in ons.’

‘Krimp wordt door buitenstaanders gezien als een bedreiging’, merkt Kompier. ‘Winkels die sluiten, scholen die worden opgeheven. Maar deze dorpen zijn veerkrachtiger dan je denkt. Friesland is de plek waar de nu zo hippe coöperatie ooit door zuivelboeren is bedacht, en er zijn inmiddels zestig energiecoöperaties. Daar waar we in Amsterdam vooral debatten over urban farming organiseren, is dat hier allang praktijk. De gemeente zou nog meer ruimte kunnen bieden aan dat soort ondernemingen. Een bedrijf in een leegstaande boerderij beginnen is nu vaak een probleem, want het past niet in het bestemmingsplan. Als je daar anders mee omgaat, ontstaan ineens allerlei mogelijkheden.’ Naast inloophiddagen voor burgers, excursies en presentaties voor de gemeenteraad, organiseerde het atelier een avond voor de dorpsraden. Kompier: ‘We

spraken met vertegenwoordigers van de winkeliersvereniging en de zorginstelling, er was een econoom. Zo ontdekten we dat de meeste winkels niet toegankelijk zijn voor scootmobiel – terwijl die in deze vergrijzende omgeving juist alomtegenwoordig zijn. Dan is het niet gek dat je omzet verliest. Maar onderling werd daar niet over gesproken, ook al is er een dorpsraad. Wat dat betreft is het Atelier zeer nuttig geweest; er is een dialoog op gang gebracht tussen de betrokken partijen.’

Dat levert nieuwe ideeën op, merkt Van Leeuwen. ‘Dankzij het Atelier ziet iedereen nu in waarom we geen Giethoorn moeten willen worden. Groen en rust blijken onze grote troef: de hele gemeente als een groot natuurgebied, met aan randen nieuwe activiteiten, die de verbinding met omliggende gemeenten leggen. Die uitkomst, dat idealistische idee heeft mij het meest verrast.’ Ze leest voor uit de aantekeningen die ze tijdens de eindpresentatie heeft gemaakt: ‘streekproducten, seizoensgebonden recreatie, focus op het kleinschalige. Maar ook: geluk – een thema waar we met Groen Links al langer mee bezig zijn, dat nu door Atelier ZZ als één van de criteria wordt gebruikt.’

En nu? ‘Officieel doet de politiek niets met het project; er is geen Raadsbesluit over genomen. Maar de presentatie aan de Raad en het College is positief ontvangen. Het voornemen is wel degelijk om de uitkomsten mee te nemen bij het opstellen van de omgevingsvisie; daar moeten we op toezien.’ Of het Milkyway-festival er komt? ‘Ik vind het een geweldig idee, maar het is niet iets dat de gemeente direct zou doen. Zoiets moet ook uit de mensen zelf komen. Dat is de volgende stap: de uitkomsten van het Atelier breder communiceren. Daar leent ontwerp onderzoek zich ook heel goed voor.’

